

KIS-562 – “*Mais à quoi ça sert que KIS i’ se décarcasse*

”

?

(GE da RAH – 04 11 97)

[E sigur ur pennad embannet war *Le Peuple Breton* – Octobre 1997 dindan an talbenn *Brezhoneg nevez ha brezhoneg kozh* a-zivout al levr nevezdeuet er-maez *Douaroniezh Breizh* gant Gwenole BIHANNIG, pennad oc'h echuiñ evel henn : “Daoust ha ret e oa da skouer implij *hoalad* pa vez *oadvezh*, *gremm* pa vez *energiezh*, *armerzh* pa vez *ekonomiezh*, hag all... *Ekonomiezh* ur ger « etrevroadel » ! Savet, feson, ur yezh nevez evit « Enarked » hor bro. N'eo ket evit pobl Vreizh ! Dipitus eo, rak leor Gwenole BIHANNIG a zo plijus da lenn, pa c'heller divinout ar gerioù nevez.”]

“Pobl Vreizh”, a rank UDB envel “le peuple breton” da vezañ komprenet ganto, ne ra ket gant *gremm* a dra sur, na kennebeut gant *energiezh*, met gant *énergie* ha, mar diviz unan anezho deskiñ brezhoneg, pa glev *energiezh*, *ekonomiezh*, *satellit artificiel*, e c'houleñ ha ne reer ket goap anezhañ...

(YBAN da GE – 11 11 97)

Setu c'hoazh tud a gav emaint a-us d'ar bobl. Anv a reont eus “pobl Vreizh” evel pa vijent er-maez anezhi. Hag anat e ouzont pezh zo mat ha pezh zo fall eviti ! A-viskoazh int bet evel-se. Soñj 'm eus, ugent vloaz 'zo e oa bet karezet gant un udebad e sal ar gelennerion an arver a raen eus Br. *reizhiad*. Ar paotr a rebeche : “Perak ijinañ ar ger *reizhiad*-se pa'z eus ur ger etrevroadel : *sistem* ? ” Eilgeriet 'm boa dezhañ : Te oar-te an daou, n'eo ket ? Ha perak ne oufe ket an dud all an daou ivez ? ” Chomet direspont va c'henvreur... Hag e gwir en em renont c'hoazh en hevelep doare. Empentiñ a reont ar *bobl* evel ur bugel a ranker ober war e dro.

An enarked a garezont e karfent bezañ, ya ! Mechal ha n'emañ ket an emzalc'h-se gant

kalzig a dud o plediñ gant ar brezhoneg. Rak levr Gwenole BIHANNIG *Douaroniezh Vreizh* zo diazezet war an tuadur-se. Arabat lavarout re d'an dud ! Aelad izel, emezout. Ha gant seurt aelad, den n'eo laouen. N'on ket evit krediñ e ve balc'h an aozer eñ e unan gant disoc'h e labour. Re anat en deus rañjennet e javioù evit plijout d'an holl, re splann e oar eñ *ouzhpenn*, hogen ne lavar ket pep tra d'ar *bohl*... Damantiñ d'ar c'havr ha d'ar penn kaol en deus klasket ober. An disoc'h : ur strakerez c'hlebiet. Na kalavret e vez nerzh evit ket ha netra er vro-mañ elkent ! Donezonet an aozer, sklaer eo. Va lakaat a ra da soñjal e Yann-Varc'h THOREL meneget ganit e La-10, p. 354. “Ur yezh etre daou” a lavares a-zivout yezh e studienn. Betek pegoulz e chomo ken lent ar remziad yaouank ? Ha ne ouzont ket e vint karezet forzh penaos ? Ha gant o doare d'en em ren e vint karezet gant an holl. N'eus ket ezhomm bezañ ur mailh war ar yezh evit gwelout o souplesaoù a-fet geriaoueg e sell da vezañ degemeret mat gant an holl. Hag a-benn ar fin ur yezh diresis, abaf. “*Mais à quoi ça sert que KIS i' se décarcasse ?*”

(RAH da GE – 14 11 97)

War-bouez un nebeud “direizhderioù” evel *feur ganadelezh* en deus graet BIHANNIG (harpet gant MME) peurvuiañ gant ur bern gerioù ha troiennoù na gaver ket e geriaouegoù *Diwan*. [...] Arabat, eta, bezañ re figus war labour BIHANNIG rak ar c'hentañ bouc'h eo war-du ar yac'husaat hag ar yaouankaat. Bez' ez eus anezhañ, da'm meno, unan eus ar re a zo ganto skiant an talbenn evel a skrivit.

(GE da YGU – 19 11 97)

Damantet omp da zerc'hel hon imbourc'hioù a-geñver gant an imbourc'hioù renet e lec'h all. Ken bihan hon niver avat ma ne c'hellomp labourat nemet war un nebeut poentoù. Anat n'omp ket c'hoazh evit kas an talbenn war-raok e domani ar C'horrfizik pe ar Vevoniezh volekulel ! Koulskoude el lec'hioù m'omp speg, lakaomp Prederouriezh, Istorouriezh, Jedoniezh, Gramadeg, ez intentomp sklaeriañ tareadoù manet teñval ha diazezañ oberoù warno. A-viskoazh hon eus graet gant ar brezhoneg war an diviz ma teufe d'ul lec'h krouiñ ha pa gredomp ez eo deuet da vezañ unan eo e kendalc'homp gant hon erv. Kompren a ri pegen estren dimp eo al luskadoù breizhek. Ne ouzont daveiñ nemet d'ar skritell “Breizh” o deus lakaet warno o unan : int zo Breizh ha Breizh zo int dre ur fiñv war gelc'h mougus. Deren a-sil-kaer dindan ar skritell, ha gant dale bras bep taol, frouezh ur c'hrouiñ c'hoarverzet hepto (a-fet yezh : ar valleeg, neuze ar gwalarnege, bremañ ar sadedeg) ne ra ket anezho krouerion, mat eo

hepken da lakaat mesk ha disrann etrezo : an enebiezh etre *An Here*, *Diwan* ha *TES* da skouer a denn d'o dizemglev war ar pezh a zere dastum dindan banniel ar brezhoneg, *TES* o strishaat e zibab da idiomoù an *terminal speakers*, *Diwan* o wiskañ ar re-mañ d'un eskerneg etrevroadel, *An Here* oc'h emsavlec'hiañ keit ha keit diouzh lizheradur an 19^t kantved, ar valleeg, ar gwalarneg hag ar yezh arnevez ; se lakaet er-maez, emañ ganto holl an hevelep emzalc'h a zo kemplegañ d'ar pezh a zo — pe gentoc'h a zo bet. A-benn ar fin eo *TES* ar c'hempoellañ : evit neb a vale troet war-dreñv ez eo pep kammed war-raok ur giladenn. An dalc'h n'eo ket mont d'ar sadedeg pe d'ar yezh arnevez evit kemplegañ dezho, met mont diouto evit o distremen. Dibaot a dud e Breizh (hag e lec'h all, n'en douetomp ket !) zo ganto skiant an talbenn, eleze an damant da grouiñ en tu all d'ar pezh a zo. Koulskoude amañ evel e lec'h all n'eus nemet un dibab d'ober etre krouiñ ha kreviñ. Klask treuzvarc'had etre diskoulmoù an tremened zo azon ar spered proviñsek a ren e Breizh bepred.

(GE da RAH – 21 11 97)

A-du on gant YBAN pa aters : “Betek pegoulz e chomo ken lent ar remziad yaouank ? ” Dav lavarout hon eus ni lakaet hon amzer da labourat kentoc'h eget da vrudañ hon labour endra veze luskadoù o vrudañ pilhennoù yezh kentoc'h eget labourat d'ober anezho ur yezh wir, ken o deus pellaet gant ar rukun an dud yaouank a oa anezho danvez krouerion. Ar re a zo chomet zo aet d'ar gabouilhaerion broviñs a gaver o c'henseurted e pep korn eus an Heksagon.

En un kombod e renkan *Geriadur An Here*, *Diwan* ha *TES* dre ma reont holl an hevelep fazi drastus : tremen skubien yezh da yezh vev, fazi boudoniel anezhañ : diskenn mab den e renk ar struzh tonket da sunañ sabr un tamm douar ha da deurel an un frouezh da viken ; dianaout ar chañs vras eo hon hini, an avantur denel dibaot en istor a zo roet dimp da ren : krouiñ ur yezh diwar un draoniennad eskern — evel e diougan Yezekel. Koll amzer hag arc'hant a ray *TES* keit ma sach'o d'e heul balzamenn wrac'het ar parlantoù ha *Diwan* keit ma wisko ar sae harlikin kergoadek na vo kavet den e-barzh nepred ; soutiloc'h eo an touell gant *Geriadur An Here* : mesk ha mesk er rastellad gerioù o taveiñ d'ur bed aet da get ez eus strewet gerioù bet krouet evel armoù war dalbenn bev ar bed, n'o deus ster enta nemet dre o dave d'an talbenn, hep ster avat e bed ar *Geriadur*. Ne lavaran ket e kavan didalvoud *Geriadur An Here* : mont a ran dezhañ evel d'ur mirdi rannvro pe, gwell, d'un drailh tangirri da gerc'hat pezhioù. Arguzennoù a gredan klevout (ho re ?) : an dud-se a ouestl o buhez d'ar brezhoneg,

h.a. Nann, gouestlañ ar brezhoneg d'ar vuhez, sed a zo d'ober ; mar c'hwitomp, bezit sur n'eo ket me a skuilho daeroù war an arched !

(RLN da YBAN – 21 11 97)

Da lizher [da GE eus an 11 11 97, sl. p. 401-402 a-zioc'h] en deus va lakaet da soñjal en ur pennad savet gant Mikael MADEG er bloavezhioù 1970 war *Pobl Vreizh* ma tezrevelle ur c'hendiviz etrezañ hag ur c'houer eus Bro Leon pe eus Bro Gerne (ha ma komze etre traoù all eus ar redi da “rañtabiliziñ ar mekanikou”). Er pennad-se en em ziskoueze MADEG evel ur paotr o reiñ alioù fur d'e gendivizer. Dre eurvad n'o deus ket bet ezhomm ar gouerion e Breizh da c'hortoz MADEG evit gouzout petra o doa d'ober. Tud eveltañ o deus pellaet diouzh ar gravez en ur virout plegoù fall katologiezh an Enepdisivoud. Ar veleion a wechall oa ivez tud a ouie (pe da nebeutañ a emvenne gouzout) ur bern traoù, met a daole aked bras da na lavarout pep tra d'ar bobl. Seurt speredegzh 'm eus adkavet ivez e-touez ar gomunourion : alies e'm eus bet ar santad ne oa eus ar re-mañ a-benn ar fin nemet beleion andoue. Ar veleion a gase an dud d'an Ifern, met er broioù m'edont er galloud e kase ar gomunourion an dud d'ar Goulag (e *kasent* en SSSR hag e *kasont* atav e Sina pe e Korea Norz). Gant an displek n'eus ket eus ar Goulag ur gredenn arzaeladus, met er c'hontrol un dra louet meurbet.

G.S. — Ur wech c'hoazh ez eus tu da stadañ ned eo ket diliamm ar furm hag an danvez : arabadus ha poanius eo ar pennadoù eus *Pobl Vreizh* a'm eus bet ar galon da vont betek penn ganto gwechall : skol ar vazoc'hegezh.